

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію КУРАХ Наталії Павлівни

**«Німецька та українська фахові мови юриспруденції у зіставленні
(на матеріалі сучасних текстів кримінального та сімейного права)»**,

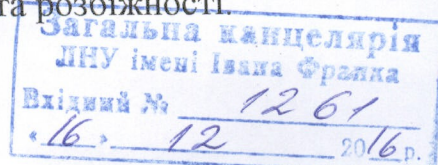
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Визначальними ознаками сучасних лінгвістичних студій є звернення до конкретної / практичної реалізації мовних елементів та структур, їх трансформацій в мовленнєвих актах для досягнення комунікативних цілей мовців та комплексність дослідницьких методик, без чого фактично неможливим є проникнення у сутність мови як багатоаспектного феномену, як засобу пізнання і спілкування.

Рецензоване дисертаційне дослідження Н.П. Курах виконане саме в окресленому руслі, що підтверджують такі факти. По-перше, авторка присвятила його проблематиці так званих маркованих складових мови, тобто фаховим мовам – відносно новому напряму мовознавчих пошуків з багатьма однозначно невіршеними питаннями та – як наслідок – жвавою актуальною дискусією. По-друге, керуючись комплексним підходом, дослідниця вивчила словотвірну, частиномовну, лексико-термінологічну та синтаксичну специфіку фахових німецькомовних та україномовних текстів кримінального і сімейного права та, по-третє, провела їх порівняльний аналіз за названими параметрами, що, зокрема, дозволяє побачити і шляхи подальших перспективних зіставних студій.

Отже, з огляду на ці узагальнюючі характеристики **актуальність** дисертації Н.П. Курах є очевидною, адже авторка долучилася до наукового обговорення тематики, що викликає зростаючий інтерес сучасних лінгвістів та зорієнтована на пошук і акумуляцію знань про еволюцію мов, в тому числі і в порівняльному аспекті. Необхідно також підкреслити, що дослідження проведено з опорою на апробовані й широко визнані методи, які зарекомендували себе як такі, що забезпечують об'єктивність результатів аналізу.

Для досягнення мети роботи, яка зрозуміла вже з назви дослідження і полягає у з'ясуванні спільних та відмінних ознак німецької та української фахових мов юриспруденції на лексичному, морфологічному і синтаксичному зрізах, дисертантка поставила перед собою широке коло тематично важливих як загальнотеоретичних, так і суто практичних завдань, які вона виконала успішно та переконливо. Керуючись принципом системності, Н.П. Курах зробила критичний огляд наукових напрацювань за аспектами, що визначають змістове наповнення її дисертації, та обґрунтувала свою власну позицію щодо дискутованих питань. На аргументовано представлених теоретичних засадах дисертантці вдалось всебічно проаналізувати тексти Кримінального і Цивільного кодексів Німеччини, Кримінального і Сімейного кодексів України та ідентифікувати на цій основі міжмовні відповідники та розбіжності.

Конкретні результати цієї розвідки та висновки Н.П. Курах, які відображені в положеннях, винесених на захист, складають сумарну *наукову новизну* дисертації, адже це *перша* спроба комплексного зіставного дослідження сучасних німецької та української фахових мов юриспруденції.

У цьому контексті на схвальну оцінку заслуговує ґрунтовний аналіз теоретичних напрацювань щодо фахових мов як об'єкту лінгвістичних студій і зіставних досліджень зокрема. Дисертантка розмежувала різні бачення щодо співвідношення загальнонавжivanoї і фахових мов, сформулювала визначення понять «фахова мова» та «фахова мова юриспруденції», уточнила місце фахової мови юриспруденції у класифікації за горизонтальним та вертикальним принципами, а також висвітлила своє розуміння поняття «термін» та довела ключову роль термінів у фаховій мові юриспруденції.

Новизна висновків та комплексність характерні і для третього розділу дисертації, в якому авторка концентрується на специфіці лексико-термінологічного наповнення текстів згаданих вище кодексів. Аналіз Н.П. Курах охоплює три етапи: вона ідентифікувала найпродуктивніші моделі термінотворення в текстах кримінального та сімейного права в обох порівнюваних мовах, пояснила встановлену перевагу іменникових частин мови в досліджуваному матеріалі та надала дані щодо термінологічної насиченості фахових текстів юриспруденції. Обґрунтовані висновки дисертантки за зазначеними аспектами – це значущий крок до пізнання суті й природи фахових текстів кримінального та сімейного права.

Логічним доповненням для формування їх цілісного розуміння є остання частина дослідження, яка містить науково важливу інформацію синтаксичного характеру. Авторка відтворила синтаксичну структуру досліджуваного матеріалу, розкрила співвідношення простих та складних речень в текстах кримінального і сімейного права, встановила переважаючі види підрядних речень, як в обох типах текстів, так і в обох порівнюваних мовах і таким чином доповнила попередні напрацювання новими висновками-поясненнями, що є свідченням завершеності усієї дисертаційної роботи.

Необхідно також відзначити єдиний і виправданий підхід до оформлення матеріалів наукових пошуків: усі попередні узагальнення Н.П. Курах підкріплює численними прикладами, а в кінці розгляду кожного питання формулює власні висновки.

Висловлена позитивна оцінка особистих напрацювань Н.П. Курах дозволяє стверджувати, що її кандидатське дослідження – це вдала та вагома і перша наукова розвідка щодо специфіки сучасних – німецької та української – фахових мов юриспруденції, що дає усі підстави розглядати рецензовану дисертацію як певний внесок у розвиток теорії фахових мов як окремого напрямку мовознавчих студій. В цьому і полягає насамперед *теоретична цінність* роботи Н.П. Курах, адже її матеріали збагачують новими деталями бачення «місця» субмов кримінального та сімейного права в загальній системі фахової мови юриспруденції та висвітлюють морфологічні особливості термінів у зазначених галузях права.

З'ясовуючи характерні ознаки текстів кримінального та цивільного / сімейного кодексів, дисертантка виявила їх неоднорідність на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях, тобто здійснила не лише міжмовне порівняння, але й провела зіставлення мовленнєвого оформлення змісту у різних правових сферах засобами кожної окремої мови. Таке комплексне дослідження лінгвістичного аспекту правових текстів доповнює і юридичну науку новою релевантною інформацією.

Висновки дисертантки поглиблюють також знання з порівняльної лексикології та порівняльної граматики, особливо з огляду на те, що порівняльний аналіз формування юридичних термінів відбувався на прикладі різноструктурних мов.

Як загальний позитивний наслідок, напрацювання Н.П. Курах вказують на можливі подальші перспективні наукові пошуки у цій сфері, зокрема, це одномовне чи багатомовне зіставне вивчення – на базі запропонованої дослідницької методики – інших типів юридичних текстів або аналіз когнітивно-дискурсивних чинників їх формування. У цьому контексті релевантні знання про функціонування німецької мови у різних регіонах можна отримати в рамках досліджень правових документів Німеччини, Австрії та Швейцарії.

Широкими є і можливості *практичного* використання доробку Н.П. Курах. У системі вищої освіти України ця робота уявляється корисною для інституцій як з філологічною, так і з юридичною спеціалізаціями. У першому випадку теоретична складова дослідження може поповнити та розширити зміст нормативних курсів та спецкурсів з порівняльної лексикології, порівняльної типології, порівняльної граматики або перекладу галузевої термінології. Практичний же матеріал, представлений у додатках, може помітно збагатити навчальні матеріали для викладання фахової німецької мови студентам-юристам, які на цьому підґрунті матимуть змогу оволодіти зразками типових мовленнєвих конструкцій.

Не менш важливою сферою, до якої результати дисертації мають безпосереднє відношення, є лексикографія: укладені Н.П. Курах глосарії термінів кримінального та сімейного права можуть дати поштовх для створення більш об'ємного й детального словника. Зиск від цієї роботи отримують і перекладачі, адже в тексті дисертації та словнику містяться зразки перекладу, а також інша корисна пояснювальна інформація, конче необхідна для адекватного вживання та перекладу юридичних термінів.

Зміст та основні положення дисертації повно висвітлені в дев'яти публікаціях, серед яких шість у фахових українських виданнях та одна у міжнародному науковому збірнику. Автореферат дисертації відображає її структуру та стисло передає її основний зміст. Необхідно відзначити також і допоміжний дослідницький апарат, присутній в дисертації у вигляді шістнадцяти таблиць, які унаочнюють та підсумовують ключові положення дослідження.

Обґрунтовані теоретичні висновки та обширна й всебічно проаналізована добірка матеріалів свідчать про те, що Н.П. Курах проникла в

сутність проблематики, яку вивчала, і подала на захист дисертаційну роботу, яка може бути оцінена як значуща розвідка щодо лексико-синтаксичної організації фахових текстів юриспруденції в німецькій та українській мовах. Разом з тим, деякі аспекти дисертації дають підстави для критичних зауважень та дискусії.

Положення, винесені на захист, в логічному порядку відображають напрацювання Н.П. Курах, про які йшлося вище. Однак, у четвертому пункті (с. 13-14), де авторка формулює висновки щодо термінологічної насиченості фахових юридичних текстів з незрозумілих причин відсутня інформація щодо термінологічної специфіки *німецькомовних* фахових текстів *сімейного права* чи, іншими словами, Цивільного кодексу Німеччини.

Представляючи методологічні засади дослідження, авторка називає, зокрема, у вступній частині *порівняльний метод* та *зіставний аналіз* (с. 12), а у другому розділі дає визначення вже *зіставного методу* та *порівняльного методу* (с. 47, 48); в тексті ж дисертації неодноразово зустрічається і вираз «*порівняльний аналіз*». Дефініції на вказаних сторінках мають, на нашу думку, досить загальний і аналогічний характер, що призводить до запитань про те, чи йдеться тут про синонімічні позначення *одного* дослідницького методу чи про два *різні* методи і – якщо прийнятним є другий варіант відповіді – в чому ж полягає *суттєва різниця* між цими методами.

Певна непослідовність притаманна висвітленню висновків до четвертого розділу дисертації (с. 176-178). Слідуючи обраному структурному підходу, дисертантка у першому пункті зупиняється на пріоритетних, з її точки зору, синтаксичних ознаках фахових текстів *кримінального права*, далі – у другому, третьому та четвертому пунктах – характеризує синтаксичне оформлення фахових текстів *сімейного права*, а потім – у п'ятому висновку – знову повертається до питання синтаксису німецької та української фахових мов *кримінального права*. Такий «стрибок» суперечить як загальній логіці подачі матеріалу в дисертації, так і в цій її конкретній частині.

Аналогічне зауваження стосується і заключних висновків до дисертації (с. 179), де у першому пункті перераховані різні ознаки фахової мови юриспруденції, у другому дано визначення фахових мов взагалі, а у третьому і подальших пунктах увага знову концентрується на фахових текстах кримінального та сімейного права. Принцип «від загального – до конкретного» у даному випадку був би однозначно доречнішим.

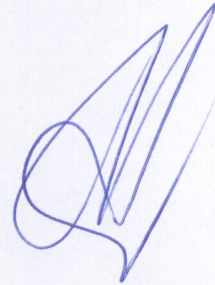
Список таблиць, що, за задумом дисертантки, належить до змістової частини і тому закономірно поданий на сьомій сторінці дисертації, мав би більшу орієнтацію на практичне використання і дійсно розглядався б як структурна складова змісту, якби містив посилання на сторінки, на яких розташовані відповідні таблиці.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний характер, не ставлять під сумнів і не заперечують переваг та аргументовано представлених висновків проведеного дослідження.

Дисертація засвідчує, що Н.П. Курах є дослідником, здатним критично узагальнювати наукові напрацювання попередників та обґрунтовано доводити власне бачення проблематики та підходів до її вирішення.

Таким чином, представлений аналіз та позитивні висновки на його основі дозволяють стверджувати, що кандидатська дисертація «**Німецька та українська фахові мови юриспруденції у зіставленні (на матеріалі сучасних текстів кримінального та сімейного права)**» є самостійним і завершеним науковим дослідженням, яке за своїм змістом і формою повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою № 567 Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., а її авторка **Курах Наталія Павлівна** заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри німецької мови
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

М.М.Гавриш

